

סוגיית התפיסה והחילוט

חקיקה רלוונטית

פקודת סדר הדין הפלילי מעצר וחיפוש

פרק רביעי: תפיסת חפצים

סמכות לתפוס חפצים (תיקון מס' 1) תש"ל-1970

32. (א) רשאי שוטר לתפוס חפץ, אם יש לו יסוד סביר להניח כי באותו חפץ נעברה, או עומדים לעבור, עבירה, או שהוא עשוי לשמש ראיה בהליך משפטי בשל עבירה, או שניתן כשכר בעד ביצוע עבירה או כאמצעי לביצועה.

(תיקון מס' 6) תשנ"ה-1995

(ב) על אף הוראות פרק זה, לא ייתפס מחשב או דבר המגלם חומר מחשב, אם הוא נמצא בשימוש של מוסד כהגדרתו בסעיף 35 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, אלא על-פי צו של בית משפט; צו שניתן שלא במעמד המחזיק במחשב או בדבר המגלם חומר מחשב, יינתן לתקופה שאינה עולה על 48 שעות; לענין זה לא יובאו שבתות ומועדים במנין השעות; בית משפט רשאי להאריך את הצו לאחר שניתנה למחזיק הזדמנות להשמיע טענותיו.

(תיקון מס' 12) תשס"ה-2005

(ב1) נתפס מחשב שאינו בשימוש של מוסד כהגדרתו בסעיף קטן (ב) וניתן להפרידו מדבר המגלם חומר מחשב, והמחשב אינו דרוש לצורך חילוטו או הגשתו כראיה לבית המשפט, תחזיר המשטרה את המחשב לאדם שממנו נלקח בתוך 30 ימים מיום תפיסתו, ואולם רשאי בית משפט שלום לצוות על הארכת התקופה האמורה לתקופה שלא תעלה על 30 ימים, ולחזור ולצוות על כך מעת לעת.

(תיקון מס' 6) תשנ"ה-1995

(ג) שר המשפטים רשאי להתקין תקנות לענין סעיף זה.

העתקת חומר מחשב (תיקון מס' 12) תשס"ה-2005

32א. (א) לבקשת אדם המשתמש במחשב שנתפס לפי הוראות חוק זה או שיש לו חומר מחשב במחשב כאמור, תאפשר לו המשטרה לקבל העתק מחומר המחשב הדרוש לו, בתוך ארבעה ימים מיום התפיסה; קצין בדרגת סגן ניצב או בדרגה גבוהה מזאת רשאי להורות שמסירת ההעתק תידחה, ולחזור ולהורות על כך מעת לעת, ובלבד שכל תקופת דחיה לא תעלה על ארבעה ימים ושסך כל תקופות הדחיה לא יעלה על 16 ימים; בית משפט שלום רשאי בנסיבות מיוחדות לצוות שמסירת ההעתק

תידחה לתקופה נוספת, ולחזור ולצוות כך מעת לעת, ובלבד שכל תקופת דחיה לא תעלה על 15 ימים.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), קצין משטרה בדרגת מפקח משנה או בדרגה גבוהה מזו רשאי שלא לאפשר מסירת העתק כאמור אם סבר כי קיים חשש סביר שמסירת ההעתק תביא לשיבוש החקירה או לביצוע עבירה.

(ג) העתקת חומר המחשב תהיה במקום שהמשטרה הועידה לכך, ותתבצע בידי בעל תפקיד מיומן כאמור בסעיף 23א.

(ד) על דחיית בקשה לקבל העתק מחומר מחשב לפי סעיף זה רשאי מי שהגיש בקשה לפי סעיף קטן (א) לערור לפני בית משפט שלום.

שמירת התפוס

33. נתפס חפץ כאמור בסעיף 32, או הגיע לידי המשטרה חפץ שאחד התנאים האמורים בסעיף 32 חל עליו, רשאית המשטרה, בכפוף לאמור בסעיף 34, לשמרו עד אשר יוגש לבית המשפט.

מסירת התפוס לפי צו

34. על פי בקשת שוטר שהוסמך לכך על ידי קצין משטרה בדרגת מפקח משנה או בדרגה גבוהה מזו דרך כלל או לענין מסויים (להלן – שוטר מוסמך), או על פי בקשת אדם התובע זכות בחפץ, רשאי בית משפט שלום לצוות כי החפץ יימסר לתובע הזכות או לאדם פלוני, או שינהגו בו אחרת כפי שורה בית המשפט – הכל בתנאים שייקבעו בצו.

החזרת התפוס על ידי המשטרה

35. אם תוך ששה חדשים מיום תפיסת החפץ על ידי המשטרה, או מיום שהגיע לידיה, לא הוגש המשפט אשר בו צריך החפץ לשמש ראיה ולא ניתן צו על אותו חפץ לפי סעיף 34, תחזיר המשטרה את החפץ לאדם אשר מידיו נלקח; אך רשאי בית משפט שלום, על-פי בקשת שוטר מוסמך או אדם מעוניין, להאריך את התקופה בתנאים שיקבעו.

הכרעת בית-המשפט בתפוס

36. הוגש החפץ כראיה לבית המשפט, רשאי בית המשפט, בין בפסק דינו בענין הנדון ובין בצו מיוחד, לצוות מה ייעשה בו; הוראות סעיף זה באות להוסיף על סמכויות בית המשפט לפי כל דין אחר, ולא לגרוע מהן.

חפץ שלא הוגש כראיה

37. הוגש משפט ולא הוגש החפץ כראיה לבית המשפט, הרי אם היה המשפט נגד אדם על עבירה שעבר באותו חפץ או לגביו, רשאי בית המשפט לצוות כאמור בסעיף 34; לא ניתן צו לפי

סעיף 34 או שלא היה משפט נגד אדם על עבירה כאמור, תחזיר המשטרה את החפץ לאדם שמידיו נלקח.

צו מכירה

38. היה החפץ בעל חיים או מצרך שעלול להתקלקל, בין בגלל טיבו המיוחד ובין מסיבה אחרת, ולא ניתן עליו צו לפי סעיף 34, רשאי בית משפט השלום, על-פי בקשת שוטר מוסמך או אדם התובע זכות בחפץ, לצוות שהחפץ יימכר במכרז פומבי או במחיר המקובל באותו יום; דמי המכר יוחזרו לאדם שמידיו נלקח החפץ, אולם אם תוך המועדים שנקבעו על פי סעיף 35 הוגש משפט נגד אדם על עבירה שעבר בחפץ שנתפס או לגביו, ינהגו בדמי המכר כפי שיורה בית המשפט.

ערר (תיקון מס' 10) תשנ"ז-1997 (תיקון מס' 12) תשס"ה-2005

38א. (א) שוטר מוסמך, אדם שהחפץ נלקח ממנו או תובע זכות בחפץ רשאים לערור על החלטת בית המשפט לפי פרק זה, לפני בית המשפט המחוזי אשר ידון בערר בשופט אחד.

(ב) על החלטת בית המשפט המחוזי לפי סעיף קטן (א) ניתן לערור לפני בית המשפט העליון שידון בערר בשופט אחד, אם ניתנה רשות לכך מאת שופט של בית המשפט העליון.

(תיקון מס' 13) תש"ע-2010

(ג) ערר או בקשת רשות לערור כאמור בסעיף זה, לפי העניין, יוגשו בתוך 30 ימים מיום שניתנה החלטת בית המשפט; ניתנה רשות לערור כאמור בסעיף קטן (ב), תוגש הודעת הערר בתוך 30 ימים מיום מתן הרשות לערור; ואולם בית המשפט רשאי להאריך את המועדים האמורים מטעמים שיירשמו.

צו חילוט (תיקון מס' 1) תש"ל-1970

39. (א) על אף האמור בכל דין, רשאי בית המשפט, בנוסף על כל עונש שיטיל, לצוות על חילוט החפץ שנתפס לפי סעיף 32, או שהגיע לידי המשטרה כאמור בסעיף 33, אם האדם שהורשע במעשה העבירה שנעשה בחפץ או לגביו הוא בעל החפץ; דין צו זה כדין עונש שהוטל על הנאשם.

(תיקון מס' 1) תש"ל-1970

(תיקון מס' 1) תש"ל-1970

(ב) ניתן חפץ כשכר בעד ביצוע עבירה או כאמצעי לביצועה ולא חל עליו אחד התנאים האחרים האמורים בסעיף 32, לא יחולט אלא אם החפץ ניתן מאת בעליו, או מאת המחזיק בו כדין, או על דעתו, כשכר בעד ביצוע העבירה שעליה הורשע הנידון, או כאמצעי לביצועה, או בעד ביצוע עבירה אחרת הקשורה בעבירה שבה הורשע הנידון, או כאמצעי

לביצוע העבירה האחרת; ואין נפקא מינה אם ביצע הנידון את העבירה האחרת ואם לאו, ואף אם לא נתכוון לבצעה.

(ג) צו חילוט לפי סעיף זה יכול שיינתן בין בגזר הדין ובין על פי עתירה מטעם תובע.

טענות בעלות או זכות מצד אדם

40. היה אדם שאיננו שותף לעבירה טוען לבעלות על החפץ שחולט או לזכות בו, רשאי הוא, תוך שנה מיום מתן צו החילוט או תוך מועד נוסף שנקבע באותו צו, לבקש מאת בית המשפט שציווה על החילוט לבטל את הצו, ורשאי בית המשפט לעשות כן ולצוות על מסירת החפץ למבקש, לבעלותו או לשם מימוש זכותו בלבד, הכל לפי הענין.

תפוס שנמכר או אבד

41. נמכר החפץ שהוחלט למסרו כאמור בסעיף 40, יבואו דמי מכרו במקומו; אבד החפץ – רשאי בית המשפט, אם שוכנע שהיתה פשיעה או רשלנות בשמירתו, לחייב את אוצר המדינה בנוזיקין בסכום שיקבע.

חפץ ללא בעל

42. (א) חפץ או דמי מכרו, שעל המשטרה להחזירו לאדם לפי חוק זה, והאדם נדרש בכתב לבוא למקום שנקבע ולקבלו, ולא יעשה כן תוך ששה חדשים מיום שנמסרה לו הדרישה, או שתוך ששה חדשים מן היום שבו חייבת המשטרה להחזירו לא נודע לה מקום הימצאו על אף שפעלה בשקידה סבירה לגילוי – רואים אותו כנכס ללא בעלים והוא יחולט לאוצר המדינה.

(ב) לענין סעיף זה משלוח דרישה בדואר רשום, לפי המען שמסר האדם במשטרה, ישמש ראיה לכאורה שהדרישה נמסרה לו תוך 48 שעות מעת משלוחה.

• כלומר שלוש התכליות העיקריות שבבסיס העילות לתפיסת חפץ

בשלבי החקירה הן:

(1) תכלית מניעתית.

(2) תכלית ראייתית.

(3) תכלית של חילוט, לרבות שניתן כשכר בעד ביצוע עבירה.

הרף הראייתי הנדרש לתפיסה הוא יסוד סביר להניח כי נעברה

עבירה וביהמ"ש לא נדרש לקביעות עובדתיות סופיות.

חוק איסור הלבנת הון

פרק ו': הוראות חילוט

מכוח חוק זה יש שני מסלולי תפיסה וחילוט:

(1) רכוש שאינו קשור לעבירה, בשווי הרכוש הקשור לעבירה:

מדובר בסעיף 23 מפנה למסלול שבפקודת הסמים, לפיו על הבקשה לחילוט זמני להיות מוגשת חתומה בידי פרקליט מחוז ונתמכת בתצהיר לבית המשפט המחוזי. תוקפו של צו החילוט הזמני יפקע אם לא הוגש כתב אישום תוך תשעים ימים מיום שניתן.

(2) סעיף 26(א) לחוק איסור הלבנת הון המפנה למסלול שבפסד"פ (מעצר וחיפוש): "סמכויות החיפוש והתפיסה לפי פקודת מעצר וחיפוש, יחולו, בשינויים המחויבים, גם לעניין רכוש שביחס אליו ניתן לתת צו חילוט לפי חוק זה". כאן, הבקשה לחילוט זמני יכולה להיות מוגשת על ידי הרשות החוקרת לבית משפט השלום, ותוקפו של צו החילוט הזמני לא יפקע בחלוף תשעים ימים גם אם לא יוגש כתב אישום, אלא רק בחלוף שישה חודשים ובימ"ש השלום מוסמך להאריך את התקופה.

חילוט רכוש בהליך פלילי

21. (א) הורשע אדם בעבירה לפי סעיפים 3 או 4, יצווה בית המשפט, זולת אם סבר שלא לעשות כן מנימוקים מיוחדים שיפרט, כי נוסף על כל עונש יחולט רכוש מתוך רכושו של הנידון בשווי של רכוש שהוא –

(1) רכוש שנעברה בו העבירה, וכן רכוש ששימש לביצוע העבירה, שאיפשר את ביצועה או שיועד לכך;

(2) רכוש שהושג, במישרין או בעקיפין, כשכר העבירה או כתוצאה מביצוע העבירה, או שיועד לכך.

(ב) לענין סעיף זה, "רכושו של הנידון" – כל רכוש שנמצא בחזקתו, בשליטתו או בחשבונו.

(ג) לא נמצא רכוש של הנידון למימוש צו החילוט במלואו, רשאי בית המשפט לצוות על מימושו של הצו מתוך רכוש של אדם אחר, שהנידון מימן את רכישתו או שהעבירו לאותו אדם בלא תמורה; לא יצווה בית המשפט כאמור לגבי רכוש שמימן או שהעביר הנידון לאותו אדם לפני ביצוע העבירה שבשלה הורשע, ושלגביה ניתן צו החילוט.

(ד) לא יצווה בית המשפט על חילוט רכוש כאמור בסעיף זה אלא לאחר שנתן לנידון, לבעל הרכוש, למי שהרכוש נמצא בחזקתו או בשליטתו ולמי שטוען לזכות ברכוש, אם הם ידועים, הזדמנות להשמיע את טענותיהם.

(ה) טען אדם שאינו הנידון לזכות ברכוש כאמור בסעיף קטן (ד), וראה בית המשפט, מטעמים שיירשמו, כי בירור הטענות עלול להקשות על המשך הדיון בהליך הפלילי, רשאי הוא לקבוע שהדיון בחילוט יהיה בהליך אזרחי; קבע בית המשפט כאמור, יחולו בהליך האזרחי הוראות סעיף קטן (ג).

(ו) בקשת תובע לחלט רכוש לפי סעיף זה, ופירוט הרכוש שאת חילוטו מבקשים, או שווי הרכוש שלגביו מבקשים צו חילוט, יצוינו בכתב האישום; נתגלה רכוש נוסף שאת חילוטו מבקשים, רשאי תובע לתקן את כתב האישום בכל שלב של ההליכים עד למתן גזר הדין.

חילוט רכוש בהליך אזרחי

22. (א) בית משפט מחוזי, על פי בקשה של פרקליט מחוז, רשאי לצוות על חילוטו של רכוש בהליך אזרחי (להלן – חילוט אזרחי) אם נוכח שנתמלאו שני אלה:

(1) הרכוש הושג, במישרין או בעקיפין, בעבירה לפי סעיפים 3 או 4 או כשכר לאותה עבירה, או שנעברה בו עבירה לפי אותם סעיפים;

(2) האדם החשוד בביצוע עבירה כאמור אינו נמצא בישראל דרך קבע או שלא ניתן לאתר, ועל כן לא ניתן להגיש כתב אישום נגדו, או שהרכוש כאמור בפסקה (1) התגלה לאחר ההרשעה.

(ב) המשיב בבקשה יהיה מי שטוען לזכות ברכוש, אם הוא ידוע; קבע בית המשפט כאמור בסעיף 21(ה), יהיה גם הנידון משיב בבקשה לפי סעיף זה.

(ג) על החלטת בית המשפט לפי סעיף זה ניתן לערער בדרך שמערערים על החלטה בענין אזרחי.

(ד) אין לחלט רכוש לפי סעיף זה, שאינו רכושו של החשוד אלא אם הוכח כי –

(1) בעל הזכות ברכוש ידע שהרכוש שימש בעבירה או הסכים לכך; או,

(2) בעל הזכות ברכוש לא רכש את זכותו בתמורה ובתום לב.

החלת דינים וייעוד קנסות

23. על חילוט רכוש ועל רכוש שחולט לפי חוק זה, וכן על קנסות שהוטלו על פיו יחולו, בשינויים המחויבים, הוראות סעיפים 36 עד 36 לפקודת הסמים המסוכנים; לענין סעיף זה, "קנסות" – לרבות עיצום כספי שהוטל לפי חוק זה

דרך חילוט נוספת – נאשם שנמלט – לפי סעיף 104 לחוק סדר הדין הפלילי:

תפיסת נכסי נאשם שנמלט

104. (א) נאשם שנמלט או מסתתר ואין אפשרות למצאו, רשאי בית המשפט, לבקשת פרקליט מפרקליטות המדינה, ואם הוא סבור שהדבר עשוי להביא להתייבשותו של הנאשם, לצוות על תפיסת כל נכס מנכסיו של הנאשם, מיטלטלין או מקרקעין, על רישום עיקול עליהם בפנקסי המקרקעין או על מינוי כונס נכסים עליהם, ולהורות מה ייעשה בנכס ובפירותיו כל עוד הצו בתקפו.

(ב) צו לפי סעיף זה לא יפגע בזכותו של נושה לרדת לאותם נכסים.

(ג) ניתן צו לפי סעיף זה, רשאי כל מי שתלוי בנאשם ותפיסת הנכס עשויה לפגוע בפרנסתו, לבקש מבית המשפט לבטל את הצו או לשנותו.

פסיקה:

1. רע"פ 4526/18 אלוביץ נ' מד"י (5.8.18):

תפיסת "רכוש בשווי" לפי 32 לפסד"פ, לפני הגשת כ"א. חובה לציין בצו חיפוש את הרכוש בשווי שמעוניינים לתפוס אלא אם מדובר הרכוש אקראי:

- תפיסה בטענה של "רכוש בשווי"¹ – על המשטרה לציין את הרכוש המדויק בצו החיפוש ולא מספיק לציין באופן כללי את חוק איסור

¹ תפיסת רכוש בשווי כמתאפשר לפי ס' 26(א) לחוק איסור הלבנת הון, מהווה עילת תפיסה שישית המתווספת לחמש המנויות לפי ס' 32 לפסד"פ.

הלבנת הון. חריג הוא באם מדובר בחפצים אקראיים ותפיסתם תהא כפופה לביקורת שיפוטית שתתבצע בדיעבד (ס' 21)

- תפיסת נכסי אומנות ותכשיטים (טבעת שעון עגילים וכיוצ"ב) בטענה של "רכוש בשווי" ללא שאותם חפצים צוינו מפורשות בצו החיפוש - מהווה תפיסה לא חוקית וביהמ"ש קובע שיש להפסיק פרקטיקה זו לאלתר. תפיסת התכשיטים מעל גופם גובל בחיפוש ללא צו ומהווה השפלה.

- חפצי האומנות נקבע כי יוותרו תפוסים אך מחמת חלוף 6 חודשים ובמסגרת איזון הכולל את אי החוקיות שבתפיסה, שוחררו.

- האיזון הוא בין פוטנציאל החילוט והאפשרות לחילוט עתידי של רכוש בשווי, מול חלוף הזמן, פגיעה בקניין, התפתחות החקירה, הצפי לקיום משפט וסיומו בהרשעה וחילוט. יש בהמשך לבחון גם חלופת תפיסה (ס' 26).

- אם באופן אקראי מצאו השוטרים סכום כסף שעליו לא ידעו ולכן לא יכלו לרשום בצו, יוכלו לתפוס את הכסף.

- ביהמ"ש עושה אנאלוגיה בין הפגיעה בחירות בשל מעצר לבין הפגיעה בקניין בשל תפיסה. "מצווים לנהוג בזהירות יתרה .. עד למינימום ההכרחי .. בטרם נשפט והורשע" (ס' 17).

- היקף החילוט לפי ס' 21 לחוק איסור הלבנת הון רחב ביותר ומאפשר תפיסה של רכוש שאינו קשור בעבירה זאת לעומת מקבילתה בסעיף 36א לפקודת הסמים שם נדרשת זיקה בין הרכוש המחולט לביצוע העבירות.

2. ה"ת 51738-08-18 ברק אברמוב נ' מד"י:

יישום פס"ד אלוביץ. תפיסת רכוש בשווי יעשה בשינויים המחויבים, השינוי המתחייב הוא שאין לתפוס רכוש בשווי ללא צו.

- בטענות הצדדים צוין צ"ח 61103-06-18 שם צו החיפוש לא התיר מפורשות תפיסת רכוש בשווי.
- עוד צוין צ"א 61247-06-18 שם הורה ביהמ"ש לבקשת המשיבה על רישום משכון ועיקול על הרכב לטובת המדינה (לא פורסם).
- שלושה שעונים שנתפסו נקבע שיוחזרו בהתאם לפס"ד אלוביץ.
- זאת חרף שווים הרב (254,000, 25,410, 2,900) וכן הרכב שנתפס כ"רכוש בשווי".
- מרגע שנתפס רכוש, מצופה מהמדינה שלא תגיש בקשה במעמד צד אחד שאין לכך הצדקה.

3. ה"ת 10-12-6694 אבו סלימאן נ' מד"י :

- כנגד נאשם הוגש כ"א בעבירות סחיטה באיומים ועוד. נתפס 45,000 ₪ מאחורי הכספת + 4,000 ₪ בגופו של בעל. האישה עתרה לשחרור כל הכספים בטענה ששייכים לה. שוחרר הכסף שהוחבא והיתר שנתפס על גופו נותר תפוס.
- המשך החזקת תפוס מהווה פגיעה נוספת לזו שבעצם התפיסה עצמה ועל התביעה להראות שאין המדובר בפגיעה העולה על הנדרש וכן את האפשרות לבחון חלופת תפיסה.
- בעת תפיסת החפץ – די בקיומו של יסוד סביר להניח שישנו קשר כלשהו בין החפץ לבין העבירה שנעברה או עתידה להיעבר.
- לאחר שמוגש כ"א, הרף עולה והדרישה היא "יסוד סביר להרשעה" בדומה לזה הנדרש למעצר עד תום הליכים.
- על מנת להמשיך להחזיק כסף, יש להוכיח כי באותו כסף נעברה העבירה או עומדים לעברה וכיוצ"ב (ס' 18).
- סכום של 47,000 ₪ נתפס בבית המבקשת. בעלה מואש בסחיטה באיומים. ניתנו הסברים מעוררי חשד בקשר לכסף וגם עצם הימצאותו מאחורי הכספת מעורר חשד. עם זאת, נמצא קושי

לקשור בין הכסף לבין היות הבעל בעליו ולבין העבירה מה שהוביל
לבחינת חלופת תפיסה.

בבית המשפט העליון

רע"פ 4526/18

כבוד השופט י" עמית

לפני:

1. שאול אלוביץ
2. איריס אלוביץ

המבקשים:

נגד

מדינת ישראל

המשיבה:

בקשת רשות לערור על החלטת בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו מיום 31.5.2018 בתיק ע"ח 56865-04-18 [פורסם בנבו] שניתנה על ידי כבי השופטת שי זמיר

כי באב התשע"ח (1.8.2018)

תאריך הישיבה:

עו"ד זיק חן; עו"ד מיכל רוזן עוזר;
עו"ד נעה פירר; עו"ד תאיר בן שושן

בשם המבקשים:

עו"ד אבי וסטרמן; עו"ד ניצן וולקן

בשם המשיבה:

הקיקה שאווכרה:

חוק איסור הלבנת הון, תש"ס-2000: ס' 4, 21, 26(א)

פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], תשכ"ט-1969: ס' בפרק השלישי, הפרק הרביעי, 23, 24, 24(ב), 32, 34, 35, 38א(ב)

פקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], תשל"ג-1973: ס' 36, 136(ד)(2)

חוק ניירות ערך, תשכ"ח-1968

חוק העונשין, תשל"ז-1977: ס' 297

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו

חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996: ס' 4

חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982

מיני-רציו:

* בימ"ש דן בסוגית התפיסה ללא צו מכוח סעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) לצורך חילוט "רכוש בשווי", ופסק כי לא ניתן לבצע תפיסת רכוש לצורך חילוט רכוש בשווי, ללא צו תפיסה, אלא במקרים חריגים; במקרה זה הפצי האומנות והתכשיטים בביתם של העוררים שנתפסו תוך כדי

חקירה וטרם הגשת כתב אישום, נתפסו שלא כדין, תוך חריגה בוטה מצו החיפוש והתפיסה. בימ"ש הורה על השבת התכשיטים לאלתר לעוררים, וכי עניינם של חפצי האומנות ייבחנו בהמשך.

* דיון פלילי – תפיסת חפץ – חילוט

* דיון פלילי – תפיסת חפץ – לפי חוק איסור הלבנת הון

* דיון פלילי – תפיסת חפץ – עילות התפיסה

* דיון פלילי – תפיסת חפץ – רשות ערר

* דיון פלילי – חילוט – איסור הלבנת הון

נגד העוררים מתנהלת חקירה בפרשה הידועה כ'תיק 4000', בחשד לביצוע עבירות של שוחד, שיבוש מהלכי משפט ועבירות לפי חוק איסור הלבנת הון. במסגרת החקירה, ניתנו צווי חיפוש ותפיסה על ידי בימ"ש השלום ומכוחם נתפסו נכסים שונים של המבקשים. מכוח צו חיפוש ותפיסה בבית המבקשים, נתפסו גם חפצי אומנות ותכשיטים. ענייננו מתמקד בתפיסתם, והדיון נסב אודות השאלה האם בשלב החקירה ניתן לתפוס נכס, ללא צו חיפוש ותפיסה, לצורך "חילוט בשווי" לפי חוק איסור הלבנת הון.

בית המשפט העליון (השופט י' עמית) נתן רשות ערר חלקית, קיבל את הערר ופסק כי:

בימ"ש נתן רשות ערר בנוגע לטענה לפיה אין להתיר למשטרה לתפוס רכוש בשווי פירות העבירה (להלן: רכוש בשווי) ללא צו תפיסה, ולמיעד, כי כדי לעשות שימוש בסמכות התפיסה ללא צו מכוח סעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (להלן: הפסד"פ), יש להצביע על צורך חיוני מובהק. בימ"ש דן בסוגיה שעניינה חיפוש ותפיסת נכסים בשלב חקירה תוך עמידה על הוראות סעיף 23, 32 ו-34 לפסד"פ, כאשר ענייננו מתמקד בתפיסת נכסים תוך כדי חקירה ולפני הגשת כתב אישום, תפיסה שנועדה להבטיח אפשרות לחילוט בתום ההליך המשפטי.

התפיסה במקרה זה של חפצי אומנות ותכשיטים, נעשתה מכוח סעיף 32 לפסד"פ, המפרט חמש חלופות העשויות, כל אחת בפני עצמה, לשמש כמקור סמכות לתפיסת חפץ. סמכויות החיפוש והתפיסה הקבוצות בסעיף 32 לפסד"פ, חלות בשינויים המחויבים על רכוש שביחס אליו ניתן לתת צו חילוט לפי חוק איסור הלבנת הון. לחמש החלופות הנ"ל הוסיפה הפסיקה עילת תפיסה שישית בדמות תפיסת רכוש בשווי. הפסיקה הכירה בכך שסמכותו של שוטר לתפוס חפץ מכוח סעיף 32 לפסד"פ אינה תלויה בקיומו של צו שיפוטי. צירוף העילה השישית - תפיסה לצורך חילוט רכוש בשווי – בצירוף ההלכה כי אין צורך בצו לביצוע התפיסה, הביאה את המדינה למסקנה כי ניתן לבצע תפיסת רכוש לצורך חילוט רכוש בשווי, ללא צו תפיסה. בימ"ש דחה את תפיסת המדינה לפיה יכול שוטר להיכנס לבית עם צו חיפוש או בלעדיו, על מנת לאתר חפץ ששימש לביצוע העבירה, כפי שנועשה כאן. המשטרה יכולה הייתה לבקש מראש צו תפיסה של חפצי האומנות והתכשיטים, היא לא עשתה כן אלא רוקנה את הבית מתפצי אומנות ותכשיטים, ללא צו תפיסה, ובגדר חילוט זמני של רכוש בשווי. קשה להלום התנהלות מעין זו, ויש להפסיקה לאלתר. לגבי תפיסת רכוש, דרך המלך היא תפיסה באמצעות צו חיפוש ותפיסה, והחריג הוא תפיסה שלא מכוח צו. בהחלטות בהן הוכרה סמכותו של שוטר לתפוס חפץ או נכס ללא צו, היה אלמנט של דחיפות או אקראיות, שהצדיקו תפיסה ללא צו.

במקרה זה נעשתה חריגה רבתי מנוסח צו החיפוש שאין בו כל התייחסות לתפיסת חפצים "שאינם דרושים לחקירה", כמו תכשיטים וחפצי אומנות. המשטרה בוודאי לא יכולה הייתה לדרוש מהעוררים להסיר תכשיטים. פרשנות המדינה כי סעיף 32 לפסד"פ מאפשר גם תפיסת נכס או חפץ לצורך חילוט

עתידי של רכוש בשווי ללא צו או בחריגה לצו, נוגדת מושכלות יסוד של שיטתנו המשפטית. את סעיף 32 יש ליישם על תפיסת רכוש בשווי בשינויים המחויבים, והשינוי המתחייב הוא שאין לתפוס רכוש בשווי ללא צו. הדברים נכונים במיוחד לאור הוראותיו הגורפות של חוק איסור הלבנת הון וסמכויות החילוץ הנרחבות על פיו, שכוללות גם חילוט זמני בשלב חקירה ובשלב הגשת כתב האישום. אין להוסיף על כך גם חילוט זמני של רכוש בשווי ללא צו בשלבי החקירה; ודוק, ניתן להניח כי ייתכנו מצבים חריגים בהם יתעורר צורך חיוני ודחוף לתפיסת רכוש בשווי, ללא צו.

תפיסת חפצי האומנות והתכשיטים של המבקשים לקתה בפגם כפול: התפיסה נעשתה מלכתחילה שלא כדין, תוך חריגה מצו התפיסה, ולמרות שהמשטרה התכוונה והתכוונה מראש לתפוס את חפצי האומנות. גם בדיעבד, המשטרה לא חזרה לבימ"ש בבקשה לקבל הוראות לגבי המשך החזקת חפצי האומנות והתכשיטים. מנגד, העובדה שערכאות קמא מצאו לדחות את הבקשה לשחרור התפוסים, בבחינת ביקורת שיפוטית בדיעבד, מצביעה על כך שהן סברו, על רקע חומר החקירה שהוצג להן, כי יש פוטנציאל חילוט ויש הצדקה לתפיסת הרכוש על מנת להבטיח האפשרות לחילוט עתידי של רכוש בשווי. באיוון בין הפגם הקשה שנפל בהליכי תפיסת חפצי האומנות והתכשיטים, לצורך להבטיח חילוט עתידי שיש בו כדי להלום את האינטרס הציבורי, הורה בימ"ש כי התכשיטים שנתפסו יוחזרו לעוררים לאלתר וכי חפצי האומנות שנתפסו יישארו בשלב זה כתפוסים ובהתקיים הביקורת השיפוטית בחלוף ששה חודשים בימ"ש ייתן משקל גם לאי החוקיות שהייתה כרוכה בתפיסה.

החלטה

האם בשלב החקירה ניתן לתפוס נכס, ללא צו חיפוש ותפיסה, לצורך "חילוט בשווי" לפי חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון)? זו השאלה שלפנינו.

1. בקשת רשות לערור לפי סעיף 38א(ב) לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצב וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט-1969 (להלן: פקודת סדר הדין הפלילי או הפקודה או הפ"ט9) על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' השופטת ש' זמיר) מיום 31.5.2018, בגדרה נדחה ערר על החלטתו של בית משפט השלום בתל אביב-יפו (כב' השופט ע' מסארווה) בה"ת 18-03-25601 [פורסם בנבו] מיום 23.4.2018.

אציין כי ההליך סווג כבקשת רשות ערעור (רע"פ), אך למעשה צריך היה לסווגו כבקשת רשות לערור (בש"פ) על-פי הוראת סעיף 38א(ב) לפקודת סדר הדין הפלילי (ראו יעקב קדמי על סדר הדין בפלילים חלק ראשון 709 (מהדורה מעודכנת, 2008) (להלן: קדמי), וזאת בשונה מהוראת סעיף 136(ד)(2) לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973, אשר נדון כערעור פלילי בדין יחיד (ע"פ 8312/17 ברהמי נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (17.4.2018) (להלן: עניין ברהמי)).

רקע עובדתי

2. נגד המבקשים מתנהלת חקירה בפרשה הידועה במקומותינו כ"תיק 4000",
בחדש לביצוע עבירות של שוחד, שיבוש מהלכי משפט ועבירות לפי חוק איסור הלבנת
הון. בתמצית, נבדק החשד כי המבקשים פעלו למתן טובות הנאה לראש הממשלה
ולרעייתו בדרך של סיקור אוהד באתר החדשות "וואלה!" שבשליטת המבקש. נטען כי
בתמורה, זכו המבקשים להטבות רגולטוריות. כך, אישר ראש הממשלה שמילא באותה
עת את תפקיד שר התקשורת, עסקה שבמסגרתה רכשה חברת "בזק", שבשליטת
המבקש, את כל מניות המבקש בחברת "יס" (שהוחזקו באמצעות חברת "יורוקום"
שבבעלותו). נגד המבקש מתנהלת גם חקירה בחדש לביצוע עבירות לפי חוק ניירות
ערך, התשכ"ח-1968 ועבירות נוספות.

3. במסגרת החקירה, ניתנו צווי חיפוש ותפיסה על ידי בית משפט השלום ומכוחם
נתפסו נכסים שונים של המבקשים, ובהם נכסי נדל"ן; כלי רכב; חשבונות בנק
ופוליסות ביטוח. מכוח צו חיפוש ותפיסה בבית המבקשים, נתפסו בביתם גם חפצי
אומנות ותכשיטים. אקדים ואומר כי ענייננו מתמקד אך ורק בתפיסת חפצי האומנות
והתכשיטים.

החלטות בית משפט השלום ובית המשפט המחוזי

4. בית משפט השלום דחה את טענת המבקשת כי אין כל ראייה הקושרת אותה
לביצוע עבירות לפי חוק איסור הלבנת הון. כן נדחתה הטענה שתפיסת חפצי האומנות
והתכשיטים מבית המבקשים נעשתה שלא כדין וללא סמכות חוקית.

בית המשפט קבע כי היות שלחפצי האומנות ולתכשיטים אין זכר בצווי
החיפוש, היה על היחידה החוקרת לחזור לבית המשפט לאחר התפיסה ולקבל את
אישורו לכך. עם זאת, נקבע כי עוצמתו של הפגם אינה גבוהה ואינה יורדת לשורש
חוקיות עצם התפיסה.

על החלטה זו הוגש ערר לבית המשפט המחוזי.

5. בית המשפט המחוזי דחה את הערר, וקבע כי יש תשתית ראייתית המבססת
חדש סביר לביצוע העבירות על ידי המבקשים, באופן המצדיק את תפיסת נכסיהם

לצורך בחינת אפשרות חילוטם בהמשך (צוין, כי המבקשים לא חלקו על קיומו של חשד סביר לביצוע עבירות המקור). בהקשר זה, בית המשפט ציין כי ניתן לחלט רכוש בשווי הרכוש שבו נעברה העבירה, וזאת ללא תלות בשאלה אם מלוא שווי הרכוש הגיע לכיסו של נאשם או לכיסו של אחר, וזאת בהסתמך על ע"פ 6145/15 פישור נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] עמ' 17 (25.10.2015).

בית המשפט המחוזי עמד על כך שקיימת סמכות תפיסה והחזקת נכסים על פי סעיף 32 לפסד"פ לצורך חילוט עתידי של הרכוש, וכי סעיף זה אינו דורש קבלת צו מבית המשפט טרם התפיסה. התרופה לסמכותה הרחבה של המשטרה לתפוס נכס היא פנייה של בעל הנכס לבית המשפט וביקורת שיפוטית בדיעבד מכווח של סעיף 34 לפקודת סדר הדין הפלילי.

על החלטה זו הגישו המבקשים את בקשת הרשות לערור שלפני.

הטענות בבקשת הרשות לערור

6. המבקשים התמקדו בשתי טענות מרכזיות:

ראשית, נטען כי לא ניתן לייחס למבקשת עבירה של הלבנת הון כיוון שלא ניתן לטעון כי ביצעה "פעולה ברכוש אסור" כאמור בסעיף 4 לחוק איסור הלבנת הון. לטענת המבקשת, בית המשפט המחוזי שגה בקביעתו כי די במודעותה למשמעויות הכלכליות של עבירת המקור, על מנת לייחס לה עבירה של הלבנת הון לצורך תפיסה זמנית של רכושה. עוד טענה המבקשת כי לא ניתן לקבוע שהיא ביצעה את עבירת הלבנת ההון בצוותא.

שנית, נטען כי אין להתיר למשטרה לתפוס רכוש בשווי פירות העבירה (להלן: רכוש בשווי) ללא צו תפיסה, ולמצער, כי על מנת לעשות שימוש בסמכות התפיסה ללא צו מכווח סעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי, יש להצביע על צורך חיוני מובהק.

7. המדינה טענה כי השאלה אם המבקשת ביצעה עבירה של הלבנת הון, היא טענה המתמקדת בנסיבותיו הקונקרטיות של התיק.

באשר לסוגיית התפיסה מכוח סעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי, השיבה המדינה, בין היתר, כי תפיסה מכוח סעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי אינה טעונה צו שיפוטי, וכי האיזון לסמכות התפיסה נקבע בביקורת השיפוטית לפי סעיף 34 לפקודת סדר הדין הפלילי. כן נטען כי מקור סמכות נוסף לתפיסה הוא סעיף 297 לחוק העונשין, התשל"ז-1976 וסעיף 26(א) לחוק איסור הלבנת הון.

דיון והכרעה

8. רשות ערעור ב"גלגול שלישי" תינתן רק במקרים המעוררים שאלה בעלת חשיבות משפטית או ציבורית, החורגת מעניינם הפרטני של הצדדים, ואמות מידה אלו, חלות גם על בקשות מכוח סעיף 38א(ב) לפקודת סדר הדין הפלילי (בש"פ 5769/12 מזרחי נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 16 (20.8.2012); בש"פ 2189/14 פלדמן נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 5 (24.4.2014); בש"פ 5564/14 טונבאום נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (18.9.2014)).

השאלה הראשונה שעוררה המבקשת, הגם שהיא מעוררת סוגיה משפטית מסוימת, קשורה בטבורה לחומר הראיות. ערכאות קמא הגיעו למסקנה כי קיימת בעניינה של המבקשת תשתית ראייתית המבססת חשד סביר לביצוע בצוותא של עבירת המקור ושל עבירת הלבנת ההון. סוגיה זו אינה חורגת מעניינה הפרטני של המבקשת ואיני רואה להידרש לה בגלגול שלישי.

9. הסוגיה השניה שעוררו המבקשים, הנוגעת לתפיסת הפצי האומנות והתכשיטים, מעוררת שאלה של ממש וחורגת מעניינם הפרטני, ונוכח חשיבותה הציבורית מצאתי להיעתר לבקשה למתן רשות ערר ולדון בה כבערר. לפיכך, מעתה יכוננו המבקשים 'עוררים'.

אקדים ואומר כי דין הערר להתקבל, באשר המקרה שלפנינו חושף, לטעמי, התנהלות של הרשויות אשר סותרת מושכלות יסוד במשפטנו. אך תחילה, אציג את המסגרת הנורמטיבית הצריכה לענייננו ואת הפסיקה הרלוונטית.

חיפוש ותפיסת נכסים בשלב חקירה

10. בפרק השלישי בפקודת סדר הדין הפלילי, שכותרתו "חיפוש", אנו מוצאים את ההוראה הבאה:

צווי חיפוש

23. רשאי שופט ליתן צו לערוך חיפוש בכל בית או מקום (להלן – צו חיפוש) אם –
 (1) החיפוש בו נחוץ כדי להבטיח הצגת חפץ לצורך כל חקירה, משפט או הליך אחר;
 (2) יש לשופט יסוד להניח שהוא משמש להחסנתו או למכירתו של חפץ גנוב, או שנשמר בו או מוחסן בו חפץ שנעברה בו או לגביו עבירה, או ששימש, או מתכוונים להשתמש בו, למטרה לא-חוקית;
 (3) יש לשופט יסוד להניח שנעברה עבירה או שמתכוונים לעבור עבירה נגד אדם הנמצא בו

הפרק הרביעי בפקודת סדר הדין הפלילי עוסק ב"תפיסת חפצים", ואפנה לשתי הוראות רלוונטיות לענייננו:

סמכות לתפוס חפצים

32. (א) רשאי שוטר לתפוס חפץ, אם יש לו יסוד סביר להניח כי באותו חפץ נעברה, או עומדים לעבור, עבירה, או שהוא עשוי לשמש ראיה בהליך משפטי בשל עבירה, או שניתן כשכר בעד ביצוע עבירה או כאמצעי לביצועה.

[ההוראות הנוספות בסעיף זה עוסקות בתפיסת מחשב].

מסירת התפוס לפי צו

34. על פי בקשת שוטר שהוסמך לכך על ידי קצין משטרה בדרגת מפקח משנה או בדרגה גבוהה מזו דרך כלל או לענין מסויים (להלן – שוטר מוסמך), או על פי בקשת אדם התובע זכות בחפץ, רשאי בית משפט שלום לצוות כי החפץ יימסר לתובע הזכות או לאדם פלוני, או שינהגו בו אחרת כפי שיורה בית המשפט – הכל בתנאים שייקבעו בצו.

11. ענייננו מתמקד בתפיסת נכסים תוך כדי חקירה ולפני הגשת כתב אישום, תפיסה הצופה פני עתיד, שנועדה להבטיח אפשרות לחילוט בתום ההליך המשפטי (עניין ברהמי; רע"פ 6709/15 דנה שירותי נמל ולוגיסטיקה בע"מ נ' משטרת ישראל, (פורסם בנבו) פסקה 12 והאסמכתאות שם (21.1.2016) (להלן: עניין דנה)).

התפיסה במקרה שלפנינו (של חפצי אומנות ותכשיטים), נעשתה מכוח סעיף 32 לפסד"פ, המפרט חמש חלופות העשויות, כל אחת בפני עצמה, לשמש כמקור סמכות לתפיסת חפץ: כאשר יש יסוד סביר להניח שבאותו חפץ נעברה עבירה; שבאותו חפץ עומדים לעבור עבירה; שהחפץ עשוי לשמש ראייה בהליך משפטי בשל עבירה; שהחפץ ניתן כשכר בעד ביצוע עבירה; או שהחפץ שימש אמצעי לביצוע העבירה. הפסיקה עמדה על כך כי "כל אחת מן החלופות האמורות עשויה לשמש מקור נפרד לתפיסת חפץ, וכל אחת משקפת תכלית המיוחדת לה, אשר לשם השגתה נעשה שימוש בסמכות" (בש"פ 342/06 לרגו עבודות עפר בע"מ נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] עמ' 6 (12.3.2006) (להלן: עניין לרגו)). שלוש התכליות העיקריות שבבסיס העילות לתפיסת חפץ הן: תכלית מניעתית לגבי החפץ העשוי לשמש לביצוע עבירה שטרם נעברה; תכלית ראייתית – החפץ עשוי לשמש ראייה בהליך משפטי; תכלית של חילוט – אם בחפץ נעשה שימוש לצורך עבירה, או שניתן כשכר בעד ביצוע עבירה או כאמצעי לביצועה (בש"פ 8009/07 מ.ג.ש מיכאל עבודות בטון ופיתוח בע"מ נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] עמ' 6 (14.2.2008); רע"פ 7600/08 אברם נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 10 והאסמכתאות שם (7.4.2009)).

12. סמכויות החיפוש והתפיסה הקבועות בפקודת סדר הדין הפלילי, חלות בשינויים המחויבים על רכוש שביחס אליו ניתן לתת צו חילוט לפי חוק איסור הלבנת הון (יעל גרוסמן, רוני בלקין, סאלי ליכט איסור הלבנת הון – להלכה ולמעשה 228 (מהדורה שנייה מורחבת, 2013) (להלן: גרוסמן, בלקין וליכט)). ואכן, לחמש החלופות המפורטות בסעיף 32 לפסד"פ, הוסיפה הפסיקה עילת תפיסה שישית:

"אכן, עילות התפיסה המופיעות בסעיף 32 לפסד"פ הן חמש [...] עילת תפיסה שישית בדמות תפיסת רכוש בשווי אינה מוזכרת. ואולם, כאמור, חוק איסור הלבנת הון מאפשר חילוט רכוש בשווי. לכן, אם בהתאמה ושינויים מחויבים עסקינן, בין החוק לבין הפסד"פ, אזי שיש לאפשר תפיסה בשווי אף בהגיענו למסלול הפסד"פ" (בש"פ 1359/17 מדינת ישראל נ' ברוך [פורסם בנבו] (15.3.2017) (להלן: עניין ברוך)).

הלכה למעשה, מקורה הישיר של העילה השישית הוא בסעיף 26(א) לחוק איסור הלבנת הון, הקובע כי "סמכויות החיפוש והתפיסה לפי פקודת מעצר וחיפוש יחולו, בשינויים המחויבים, גם לעניין רכוש שביחס אליו ניתן לתת צו חילוט לפי חוק

זה". מכוח סעיף זה, "נשתלה" אפוא בסעיף 32 לפסד"פ עילת חיפוש ותפיסה נוספת, שמטרתה חילוט רכוש בשווי.

אזכיר כי מכוח סעיף 21 לחוק איסור הלבנת הון, היקפו של החילוט הוא רחב ביותר, ומאפשר אף תפיסה של רכוש שאינו קשור בעבירה (עניין ברוך, פסקה 4 והאסמכתאות שם). החילוט של רכוש בשווי אף מרחיב את סמכות החילוט בחוק איסור הלבנת הון על פני מקבילתה בסעיף 36א לפקודת הסמים המסוכנים, שם נדרשת זיקה בין הרכוש המחולט לבין ביצוע העבירות (עניין ברהמי, פסקה 41).

13. נחזור לסעיף 32 לפסד"פ.

הפסיקה הכירה בכך שסמכותו של שוטר לתפוס חפץ מכוח סעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי אינה תלויה בקיומו של צו שיפוטי (עניין עובדיה, עמ' 474; בש"פ 8353/09 מגאלניק נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 7 (26.11.2009) (להלן: עניין מגאלניק); בש"פ 9420/16 שמואל נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (16.1.2017) (להלן: עניין שמואל); בש"פ 8467/17 מליניאק נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 6 (5.11.2017) (להלן: עניין מליניאק)).

מכאן, כי צירוף העילה השישית לסעיף 32 לפסד"פ – תפיסה לצורך חילוט רכוש בשווי – בצירוף ההלכה כי אין צורך בצו לביצוע התפיסה, הביאה את המדינה למסקנה כי ניתן לבצע תפיסת רכוש לצורך חילוט רכוש בשווי, ללא צו תפיסה. כך פעלה המדינה במקרה שלפנינו, כפי שיפורט להלן.

14. לבקשת המשטרה, ניתנו על ידי בית המשפט ביום 8.2.2018 שורה של צווי תפיסה לצורך חילוט, שהתייחסו כאמור לחשבונות בנקים, נכסי נדל"ן ורכבים. צווים אלו אינם מענייננו. לצד אותם צווים, ניתן גם צו חיפוש ותפיסה שצילומו מובא להלן:

מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18

17750-02-18

החלטות השופט / כי חיפוש

החלטות השופט / כי חיפוש
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18

החלטות השופט / כי חיפוש
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18

החלטות השופט / כי חיפוש
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18

החלטות השופט / כי חיפוש
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18
 מס' תיק: 4526/18

עיננו הרואות כי צו החיפוש והתפיסה לא כולל חפצי אומנות ותכשיטים.

הדברים לא נעלמו מעיני בית משפט השלום שכתב בהחלטתו:

"לשאלתי בדיון, מכוח מה נתפסו התכשיטים ודברי האומנות, נטען תחילה כי מדובר בתפיסה לפי העילה 'שכר עבירה'. לאחר שהערתי בדיון כי העילה האמורה איננה מתאימה לנסיבות, נטען בפניי כי מדובר בתפיסה לצורך 'חילוץ בשווי' לפי העילה שהתפתחה בפסיקה. עיון בחומרי חקירה (דו"חות הפעולה מיום החיפוש), לא הוסיף באופן ממשי לדיון, שכן כלול בהם תיאור עובדתי של מהלך החיפוש ללא התייחסות למקור הסמכות של התפיסה. בכל זאת, אעיר כי מדו"חות החיפוש עלה כי נתפסו כספים במהלך החיפוש, אך היחידה החוקרת נמלכה בדעתה בו במקום והחזירה את הכספים למבקשת מבלי לתופסם."

המדינה טענה כי די בכך שבבקשה להוצאת צו חיפוש נכתב, בין היתר, כי קיים חשד לעבירות לפי חוק איסור הלבנת הון. בכל מקרה, כך טענה המדינה גם בדיון שנתקיים בפני, כי ממילא יש לשוטר סמכות תפיסה ללא צו, והיא "מסמכויות שהשוטר נושא עליו לכל מקום".

15. טענה זו של המדינה קשה להלום.

הנה כי כן, לשיטתה של המדינה, יכול שוטר להיכנס לבית עם צו חיפוש או בלעדיו, על מנת לאתר חפץ ששימש לביצוע העבירה. והנה, לכדה את עינו של השוטר תמונת פיקאסו מקורית התלויה על הקיר, או שולחן מהגוני בסגנון לואי ה-14 בסלון הבית, והוא יכול לומר לחברו "מצאתי נכסים שניתן יהיה בעתיד לחלט כרכוש בשווי, קדימה להעמיס". או שיכול שוטר לעצור פלונית ולתפוס סמים בכיסה, ובאותה הזדמנות לפרוק אותה מתכשיטיה ועגיליה בגדר תפיסה לצורך חילוט של רכוש בשווי.

כך נעשה במקרה שלפנינו, ואף גרוע יותר. אף שהמשטרה יכולה הייתה לבקש מראש צו תפיסה של חפצי האומנות והתכשיטים, היא לא עשתה כן. אם סבור הקורא כי המשטרה הופתעה למצוא בביתם של העוררים חפצי אומנות, נספר כי הגיעה לביתם של העוררים עם שתי משאיות ושמאית להערכת החפצים, ורוקנה את הבית מחפצי האומנות. נטען כי באותה הזדמנות, לצד התכשיטים שנתפסו, הורד שעון מידו של העורר, העוררים הסירו טבעות נישואין מאצבעותיהם, והעוררת הסירה עגילים מאוזניה – וכל אלה נתפסו ללא צו תפיסה, ובגדר חילוט זמני של רכוש בשווי. וכל זאת, כאשר בצו החיפוש עצמו נכתב בסעיף ההערות כי "אין להשתמש בצו זה למטרה שאינה מפורטת לעיל [בכפופות לסעיף 24 לפקודת סדר הדין הפלילי] (מעצר וחיפוש)".

כפי שנמסר בדיון, חפצי האומנות הוערכו בסכום נכבד של 6.2 מליון ₪ והתכשיטים הוערכו בסכום של 600,000 ₪.

16. בנקודה זו אזכיר לקורא כי אנו נמצאים בשלב חקירה, לפני כתב אישום, וכאשר חזקת החפות עדיין מרחפת ממעל.

לטעמי, קשה להלום התנהלות מעין זו, והתקשיתי להבין אם מדובר בפרקטיקה הנוהגת על ידי המשטרה. אם אכן כך – יש להפסיקה לאלתר, ואנמק להלן את מסקנתי.

17. מעצר אדם פוגע בזכות לחירות אישית. תפיסת רכוש פוגעת בזכות לקניין. שתי זכויות יסוד אלה מעוגנות כיום בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אכן, עוצמתן של שתי הזכויות שונה, אך לגבי שתיהן מצווים אנו לנהוג בזהירות יתרה ו"קווי הבחינה ומסגרת הניתוח החוקתי דומים אלה לאלה, בשל התכלית המשותפת העומדת ביסוד חובת האיזון: להגביל את מידת הפגיעה באדם – הן בגופו והן ברכושו, עד למינימום ההכרחי הנדרש להשגת האינטרס הציבורי. כך הוא לענין מעצר אדם, וכך הוא לענין תפיסת הפצים בטרם נשפט והורשע" (עניין לרגו, עמ' 8).

לאור האמור לעיל, כאשר במעצר עסקינן, דרך המלך היא מעצר באמצעות צו שיפוטי, כאמור בסעיף 4 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים), התשנ"ו-1996: "מעצר אדם יהיה בצו של שופט (להלן – צו מעצר), אלא אם כן הוענקה בחוק סמכות לעצור בלא צו". בדומה, כך גם לגבי תפיסת רכוש. דרך המלך היא תפיסה באמצעות צו חיפוש ותפיסה לפי סעיף 23 לפקודת סדר הדין הפלילי, והחריג הוא תפיסה שלא מכוח צו. אלו עקרונות יסוד שעומדים בבסיס שיטתנו המשפטית.

18. לא בכדי התקשתה המדינה להציג ולו אסמכתא אחת לתפיסת רכוש בשווי ללא צו שיפוטי, ולא בכדי הדגיש השופט נ' הנדל בעניין ברוך כי בסעיף 26(א) לחוק איסור הלבנת הון נאמר כי סמכויות החיפוש והתפיסה לפי הפסד"פ יחולו בשינויים המחויבים.

בכל ההחלטות שנזכרו לעיל, בהן הוכרה סמכותו של שוטר לתפוס חפץ או נכס ללא צו, היה אלמנט של דחיפות או אקראיות, שהצדיקו תפיסה ללא צו. כך, בעניין עובדיה, נתפס ברכבו של המבקש ציוד המשמש להימורים (כמו רולטות ושולחנות קזינו), שבעת תפיסתם היה יסוד סביר להניח כי עומדים לעבור בהם עבירה. בעניין מגאלניק, היה מדובר בכספים שנמצאו בחיפוש והיה יסוד סביר להניח שניתנו כשכר בעד ביצוע עבירה, ובית המשפט הדגיש כי סעיף 32 לפקודה "המעניק לשוטר סמכות לתפוס חפצים דורש קיומו של יסוד סביר להניח כי לחפץ יש קשר כלשהו לעבירה". בעניין שמואל היה מדובר בתפיסת מכשיר טלפון סלולארי לאחר שנתעורר אצל החוקרים יסוד סביר להניח שבוצעה עבירה באמצעות המכשיר, וכי הוא עשוי לשמש כראיה בהליך משפטי, ואף הוצא צו שיפוטי לאחר החדירה למכשיר. בעניין מליניאק היה מדובר בתפיסת שני מכשירי טלפון סלולארי לצורך קידומה של החקירה.

19. המדינה טענה כי סעיף 24 לפסד"פ, שנזכר בצו החיפוש, הוא התשובה והתרופה לתפיסה שבוצעה ללא צו. וזו לשון סעיף 24:

סמכות לפי צו חיפוש

24. (א) צו חיפוש ישמש אסמכתה לכל שוטר, או לאדם אחר שנקב השופט בצו, אם ראה שהנסיבות מחייבות לייפות לכך כוחו של אותו אדם –
(1) לערוך חיפוש בבית או במקום לפי האמור בצו החיפוש ולתפוס כל חפץ הנחזה כמתואר בצו ולעשות בו כאמור בצו;
(2) לעצור כל אדם הנמצא בבית או במקום ונחזה כמי שיש לו, או שהיתה לו, יד בעבירה שנעברה, או שמתכוונים לעבור, באותו חפץ או לגביו.
(ב) מי שעורך חיפוש לפי צו חיפוש ומוצא חפץ שלא הוזכר בצו, אבל יש יסוד סביר להניח שנעברה, או שמתכוונים לעבור, עבירה בו או לגביו, רשאי לתפוס את החפץ ולהביאו לפני השופט שנתן את הצו, והשופט רשאי לצוות מה ייעשה בו, כפי שיראה לנכון.

סעיף 24 אינו תומך בעמדת המדינה. נהפוך הוא. סעיף 24(ב) מגביל תפיסה שחרגה מצו החיפוש, אך לשתי עילות בלבד מתוך חמש העילות שנזכרות בסעיף 32 – חפץ לגביו יש יסוד סביר להניח שנעברה בו עבירה או שמתכוונים לעבור עבירה בו.

20. לשיטתה של המדינה, די למשטרה לבקש צו חיפוש ותפיסה של חפץ או נכס הדרוש לחקירה, ולהשתמש בצו זה כ"כרטיס פתוח" כדי לרוקן את הבית של החשוד מתכולתו לצורך חילוט עתידי של רכוש בשווי, משל הייתה המשטרה קבלן הוצאה לפועל. תוצאה זו קשה בעיני, בלשון המעטה, אך כאמור, כך ממש נעשה במקרה דנן, תוך חריגה רבתי מנוסח צו החיפוש שאת צילומו הבאתי לעיל, שהסמיך את המשטרה לתפוס:

"כל מסמך או ו/או חפץ הדרושים לחקירה, לרבות מחשב, מכשירים/ התקנים המחוברים למחשב, דבר המגלם חומר מחשב, וחומר מחשב של מוסד הנמצא במקום, וכן חדירה נמשכת, לחומר מחשב ולדבר המגלם חומר מחשב לצורך בדיקה ו/או הפקת פלטים של מסמכים וחומרים הקשורים לחקירה, לרבות טלפונים ניידים".

אין בצו החיפוש כל התייחסות לתפיסת חפצים "שאינם דרושים לחקירה", כמו תכשיטים וחפצי אומנות. לא ייפלא כי בהחלטתו של בית משפט השלום נאמר "אודה כי הטריד אותי אלמנט האקראיות והשרירותיות שליווה את תפיסת החפצים מבית המבקשים". על אחת כמה וכמה, שהמשטרה לא יכולה הייתה לדרוש מהעוררים להסיר מעל גופם שעונים ותכשיטים, מה שגובל בחיפוש על גופו או בכליו של אדם ללא צו חיפוש שיפוטי.

ואם נמשיך בשיטתה של המדינה ונכיר באפשרות לתפוס ללא צו נכס או חפץ לצורך חילוט רכוש בשווי – מכוח העילה השישית שאינה מנויה בסעיף 32 לפסד"פ – ספק אם פלוני ידע על זכותו לפנות לבית משפט השלום בעתירה להחזרת החפץ לפי סעיף 34 לפסד"פ (הוראה אשר נכללת באופן סטנדרטי בצו חיפוש ותפיסה). ספק אם השופט החותם על צו החיפוש והתפיסה מעלה על דעתו כי על אף שהצו מוגבל לתפיסה של חפץ או נכס הקשור לעבירה, או כזה היכול לשמש כראיה, המשטרה תעשה שימוש בצו כדי לתפוס רכוש בשווי לצורך חילוט עתידי.

21. קיצורו של דבר, פרשנותה של המדינה כי סעיף 32 לפסד"פ מאפשר גם תפיסת נכס או חפץ לצורך חילוט עתידי של רכוש בשווי ללא צו או בחריגה לצו, נוגדת מושכלות יסוד של שיטתנו המשפטית. את סעיף 32 לפסד"פ יש ליישם על תפיסת רכוש בשווי בשיוניים המחויבים, והשינוי המתחייב לטעמי הוא שאין לתפוס רכוש בשווי ללא צו. הדברים נכונים במיוחד ודווקא לאור הוראותיו הגורפות והרחבות של חוק איסור הלבנת הון וסמכויות החילוט הנרחבות על פיו, ואשר כוללות גם חילוט זמני בשלב חקירה ובשלב הגשת כתב האישום. אין להוסיף על כך גם חילוט זמני של רכוש בשווי ללא צו בשלבי החקירה.

ודוק: אני נכון להניח כי ייתכנו מצבים חריגים בהם יתעורר צורך חיוני ודחוף לתפיסת רכוש בשווי, אף ללא צו. כך, לדוגמה, מקום בו קיים חשש להברחת הנכס או החפץ. לדוגמה, שוטר שעורך חיפוש, עם צו או בלי צו, מוצא באקראי בבית החשוד סכום כסף נכבד, שלא שימש כשכר עבירה אך ייתכן שניתן יהיה לחלט אותו בעתיד כרכוש בשווי לפי חוק איסור הלבנת הון. כאשר קיים חשש שאם הכסף לא ייתפס בו במקום, הוא ייעלם ולא ניתן יהיה לחלטו בעתיד, רשאי השוטר לתפוס את הכסף, בכפוף לביקורת שיפוטית שתתבצע בדיעבד.

במקרה דנן, וכפי שעולה מהחלטתו הנ"ל של בית משפט השלום, במהלך החיפוש בביתם של המבקשים אכן נתפסו כספים, אך החוקרים החזירו את הכספים לעוררת (לא ברור באלו סכומים מדובר). צא ולמד: כספים שייתכן כי ניתן היה לתפוס גם ללא צו ולא היה ידוע על אודותם מבעוד מועד – לא נתפסו, אך חפצי אומנות שהיחידה החוקרת ידעה מראש על קיומם – נתפסו ללא צו.

22. המדינה הצביעה על סעיף 297 לחוק העונשין כמקור אפשרי נוסף לתפיסה. וזו לשון הסעיף:

חילוט ושילום

- (א) הורשע אדם על עבירה לפי סימן זה, רשאי בית המשפט, נוסף על העונש שיטיל –
 (1) לצוות על חילוט מה שניתן כשוחד ומה שבא במקומו;
 (2) לחייב את נותן השוחד לשלם לאוצר המדינה את שווייה של התועלת שהפיק מן השוחד.
 (ב) סימן זה אינו מוציא תביעה אזרחית.

סעיף זה הוא מקור הסמכות לחילוט עתידי של שכר העבירה, אך אין בו כדי להעלות או להוריד לעניין התפיסה ללא צו (ובפרט בעילה הפסיקתית של חילוט בשווי עבירה תחת סעיף 32 לפסד"פ).

23. הגענו אפוא למסקנה כי חפצי האומנות והתכשיטים בביתם של המבקשים נתפסו שלא כדין, תוך חריגה בוטה (וידועה מראש) מצו החיפוש והתפיסה. הפגם אך מתעצם, בהינתן שלאחר התפיסה, המדינה גם לא פנתה לבית המשפט, ברוח הוראת סעיף 24(ב) לפסד"פ.

המדינה הצביעה על סעיף 34 לפסד"פ, כמקור לביקורת שיפוטית בדיעבד, שנועדה מלכתחילה למצבים של תפיסה משטרתית ללא צו. ואכן, ערכאות קמא סברו כי גם אם נפל פגם בתפיסה, הרי שהביקורת השיפוטית לפי סעיף 34 לפסד"פ יש בה כדי לרפאו, ולהכשיר בדיעבד את הפגיעה.

24. איני סבור כי מסעיף 34 לפסד"פ ניתן להשליך על היקף סמכות התפיסה לפי סעיף 32, בבחינת קודם נתפוס ולאחר מכן תובע-הזכות בחפץ יפנה לבית המשפט.

סעיף 34 מאפשר ביקורת שיפוטית על התפיסה, וככזה, הוא מגנון של 'בדיעבד', בעוד שהתפיסה 'מלכתחילה' נעשית בגדרו של סעיף 32 לפסד"פ.

עם זאת, הביקורת השיפוטית בסעיף 34 לפסד"פ, יכול ותרפא פגמים שנפלו במסגרת התפיסה לפי סעיף 32. יכול ואדם ייעצר באופן בלתי חוקי, אך בית המשפט שדן בעניינו, יבחן את המעצר בדיעבד, כאשר נקודת האיזון שונה לאור המעצר הבלתי חוקי (ראו, לדוגמה, בש"פ 7847/10 מדינת ישראל נ' אדיב, [פורסם בנבו] פסקאות 17, 20 והאסמכתאות שם (28.10.2010)). בדומה, יכול ונכס או חפץ ייתפסו באופן לא חוקי, אך בית המשפט שדן בעניין יבחן את התפיסה בדיעבד, תוך מתן משקל לתפיסה הבלתי חוקית (השוו בש"פ 9022/16 גריקה נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (22.12.2016), שם אישר בית המשפט את התפיסה על אף הפגמים בצו החיפוש).

הסעד האופרטיבי

25. ומהתם להכא.

הגעתי למסקנה כי תפיסת חפצי האומנות והתכשיטים של המבקשים לקתה בפגם כפול: התפיסה נעשתה מלכתחילה 'שלא כדין', תוך חריגה מצו התפיסה שניתן על ידי בית המשפט לבקשת המשטרה, ולמרות שהמשטרה התכוונה והתכוונה מראש לתפוס את חפצי האומנות. גם בדיעבד, המשטרה לא חזרה לבית המשפט בבקשה לקבל הוראות לגבי המשך החזקת חפצי האומנות והתכשיטים שנתפסו.

מנגד, העובדה שערכאות קמא מצאו לדחות את הבקשה לשחרור התפוסים, בבחינת ביקורת שיפוטית בדיעבד, מצביעה על כך שהן סברו, על רקע חומר החקירה שהוצג להן, כי יש פוטנציאל חילוט ויש הצדקה לתפיסת הרכוש על מנת להבטיח האפשרות לחילוט עתידי של רכוש בשווי.

26. באיזון שבין הפגם הקשה שנפל בהליכי תפיסת חפצי האומנות והתכשיטים, לבין הצורך להבטיח חילוט עתידי שיש בו כדי להלום את האינטרס הציבורי, אני מורה כלהלן:

א. התכשיטים שנתפסו יוחזרו לעוררים לאלתר. זאת, בהינתן שאי חוקיות התפיסה של חלק מהתכשיטים אף הייתה כרוכה בממד נוסף של השפלה, וגובלת

בחיפוש על הגוף ללא צו. קשה להלום כי בית המשפט היה מתיר בצו, במסגרת חקירה, חילוט של תכשיטים אישיים ושעונים.

ב. חפצי האומנות שנתפסו יישארו בשלב זה כתפוסים. ברם, בהתקיים הביקורת השיפוטית בחלוף ששה חודשים, לפי סעיף 35 לפסד"פ, ובמסגרת איזון האינטרסים בין האינטרסים הנוגדים, בית המשפט יתן משקל גם לאי החוקיות שהייתה כרוכה בתפיסה (למתחם השיקולים השונים במסגרת איזון האינטרסים, ראו, לדוגמה, עניין לרגו, עמ' 12-14).

האינטרס הציבורי בא לידי ביטוי בפוטנציאל החילוט והאפשרות לחילוט עתידי של רכוש בשווי. מול אינטרס זה יש ליתן משקל לחלוף הזמן ולפגיעה בקניין הפרטי של המבקשים, והכל תוך בחינת התפתחות החקירה, הצפי לקיום משפט ולסיומו בהרשעה ובחילוט. על בית המשפט יהיה לבחון אם המשך ההחזקה בחפצי האומנות אינו עולה על הנדרש, ועם חלוף הזמן, יש לבחון גם פתרונות מידתיים ו"חלופות תפיסה" שיאזנו את תכלית התפיסה מול מימוש זכות הקניין. לדוגמה, האפשרות להשבת התפוסים והעמדת המבקשים עצמם כנאמנים עליהם, עד לתום ההליך המשפטי. כאמור, אל תוך סל השיקולים הנדרשים במלאכת האיזון, יידרש בית המשפט להשליך גם את השיקול של הפגם שנפל בתפיסת חפצי האומנות.

27. סוף דבר – דין הערר להתקבל בחלקו, אך ורק בסוגית התפיסה ללא צו מכוח סעיף 32 לפסד"פ לצורך חילוט רכוש בשווי.

ניתנה היום, כ"ד באב התשע"ח (5.8.2018).

ש ו פ ט

מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, supreme.court.gov.il אש 18045260_E04.doc

י' עמית 54678313-4526/18
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן